

7.428.668
BIBLIOTEKA TEATRÓW AMATORSKICH

Nr 238

MARIA WITKOWSKA

WROŚLI W ZIEMIĘ

OBRAZEK SCENICZNY W 2 AKTACH

K a t o w i c e
Wydawnictwo „ODRODZENIE“
(T Nalepa i S-ka)

O S O B Y:

KARLIK ŚWIECA — *górnik,*

WALESKA — *jego żona,*

PAWLIK — *ich syn,*

MARIA — *ich wychowanica*

GERTRUDA — *przyjaciółka Marii*

SPYRKA

ROZPYCH

HONEY

Rzecz dzieje się wiosną i latem 1945 r. na Śląsku. Scena przedstawia izbę w domu górnika.

I. 928.666

Druk: Księgarnia i Drukarnia Katolicka, Katowice
ul. Warszawska 58. R/6612.

1976 K554 / 135

AKT I.

SCENA I.

KARLIK, MARIA, WALESKA

(Karlik siedzi przy oknie z lewej i trzyma rozłożoną książkę, czytając. Waleska i Maria z prawej siedzą przy kominie szyjąc, robiąc na drutach. Z za sceny dobiegają tony tęsknej melodii rosyjskiej, granej na harmonii, godzina przedwieczorna).

KARLIK. Zaś Rusek gro.

WALESKA. Co niymo grać, abo mu to źle? Niy tak, jak nóm!

MARIA. Nie starejcie się, Bóg nie opuści! Ku latu idzie, bydzie lży.

WALESKA *(smutnie kiwa głową)*. Tak jest. Ale Pón Jezus ciężki nóm krzyżyk zesłał. Wszytek dobytek wziyni, zabrali, jak my się ukrywali... terozki ani kartofla, ani piniyndzy na niego, bo lojciec nie pracujom, wypłaty niy bie-

rom, — to i skąd piniyndzy? I Pawlika już tak downo niyma, ani pisanio od niego. Łonby może co poradziół, bo nóm starym niy idzie na wolnym rynku targować. My tego niy znómy, niy zarobiymy i co bydziymy jeść?

MARIA. Cymu się tak porzónđ tropicie i tro-
pićie, mamulko, a uradować się niy chcecie,
zech jo robota znodła i zarobia tela, że wy głod-
ni niy bydziecie. Tyn dochtór, kaj jo móm schro-
niać i warzyć, to jest pocziwy człowiek i jego
kobiyta mo serce dlo nos. Ooo, widzicie, ledwo
sztworty dziyń tam robia, a jak się dowiedziała,
i że móm starych łojców a tacik bez roboty, —
dała mi kartofli, kawy, cukru i krup. Oni przyje-
chali tu robić i panoczek dużo robi, oni niy by-
dom nos poniywiyrać i krzywdzić. To sóm ludzie!

KARLIK. Niy wszystkich godnych ta ziymia
po siebie dźwiga, ale tyż i niy jest koždy zły.
Pón Bócek zapłaci, córecko, iże o nos starych
sie staros i żywić nos chceś.

MARIA (*żywo*). Aboście to mi od maleńkości
niy byli za łojca i matkę. Jakobych mogła o tym
zapomnieć i wdziyncność ze serca wyrzucić
i obowiązku dziecka względem łojców poniechać!
O... coby Pawlik na to pedziół? On mi wos łod-
doł w opieką.

WALESKA. Ale ty tymu dochtórowi niy za-
wierzej od razu, jeny mu się nojpiyrw dobrze
przyglóndej, jaki jest.

MARIA. Toć już pewnikiem, iże Polok łon.

KARLIK (*smutnie*). Polok. Połok, o inkszych my Polokach słyszeli i myśleli, inkszych cekali! Ale niy wszystkie Poloki jednakie, sóm między niymi dobre, sóm i złe!

MARIA. Jak byli złe — to dlatego, że nos za Germanów brali, to się mścili.

WALESKA. Po co się mścili, niy szło im to lozeznanio sukać, kiero swojacka, a kiero Germanka. Ale żeby nawet Germanka, pohańbienia dziolsze i sprośności czynić niy śmióm. Bo po co w rozpusta idóm, wręgła zabijóć i tela! (*wchodzi Rozpych*).

SCENA II.

CIŻ i ROZPYCH

MARIA. Panocek, cymuście nóm wziyni te szkła z szybonka? Miyjcież sumiynie.

ROZPYCH. Ja???

MARIA. Jak niy pón, to tyn drugi, wszystko bieróm z chałupy, wynosóm na wolny targ! Przeca łojciec tela lat robił, co by to wszystko naskupować. Cymu jym to bierecie? Miyjcież serce na starych, jak ich wyniscycie — to kiej sie poratujóm na nowo?

ROZPYCH. Słuchaj Maria, to co mówisz, to jest prawda, masz rację. Ale zrozum, że ja nic stąd nie wynoszę, nic waszego nie wziąłem, a mój kolega — to nie ja.

MARIA. Jo wiy, iże loni niy bieróm, ale niech lonymu sam pón powiedzóm, iżeby lon niy brol. Przeca lon taki sóm Polok jak pón.

ROZPYCH. Masz rację. Ale nie wszyscy Polacy są jednakowi. On przynosi wstyd Polsce. Skarżyć na niego nie będę — bo kolega, już mu mówilem, żeby nie zabierał, ale on uważa, że wszyscy wy Niemcy — to nie ma was co żałować. Jemu Niemcy zniszczyli dom, zabrali mienie, zabili ojca i brata, do Rzeszy wzięli siostrę — to on litości nie zna dla was.

KARLIK (*oburzony*). Przeca jo Ślonzok, nie Germón!

ROZPYCH. Ale nazywa się pan Karl Schwetz i jest pan obywatelem Rzeszy. Ze wszystkimi znajomymi rozmawia pan najchętniej po niemiecku a po polsku dopiero się pan trochę nauczył.

KARLIK. Po polsku to jo piyknie niy poradza, ale po ślonsku to jo umia od dziecka, bo my sóm Ślonzoki, niy Germany. Moja matka pisała się: Strzoda Jadwiga, jo po ślonsku z matkom żech godoł w dóma, i na naukę do farorza żech chodziól, naszego — niy germańskiego, jeny do szkoły przykozali iść miymieckijj.

ROZPYCH. Tym gorzej, że będąc z pochodzenia Polakiem, takeście się zniemczyli, że nawet nazwisko przybraliście niemieckie.

KARLIK. To mi tu Niemcy tak w papióry wpisali Karl Schwetz i godać inacy niy doli. Ale jo przeca Karlik Świeca.

ROZPYCH. Więc czemu przyjęliście obywatelstwo niemieckie?

KARLIK. Jakże to tak! Przeca tu Polski niy było, to jakże my mogymy mieć obywatelstwo polskie? Tu Germany były — to i my musieli mieć obywatelstwo miymieckie, bo inacy by nos stąd wygnali, a przeca tu nasza lojcowizna, lojce moje tukej żyli i pomarli, jo tukej móm gróntu konscek, tukej zech robił od synka na grubie. Wielaż to bydzie... 30 lat, a jak mie od wybuchu poranióło — to już ze 20 lat jest zech na portjerni!... Kaj bych poszoł i jak sie mom zwać? Ślonzok ze Ślonska.

ROZPYCH. To czemu nie złożycie wniosku o przyznanie obywatelstwa polskiego?

WALESKA. O, to, to, mocie prawie, stary Wiecorek i Skolik tyż tak godali!

KARLIK. Słyszoł zech, że trzeba pisanie do urzyndu podać, coby nos zrobili na Polaków — to i podóm.

ROZPYCH. Jak najprędzej! Wiecie — najlepiej chodźcie zaraz ze mną, to wam napiszę wniosek po polsku i pokażę, gdzie macie złożyć. Jak udowodnicie swoje polskie pochodzenie i otrzymacie obywatelstwo, to i pracę znajdzie-

cie i mieszkania wam nie zabiorą i będziecie traktowani jak obywatel polski. Niczego wam nie braknie w nowej, demokratycznej ojczyźnie!

WALESKA (*wzruszona*). Synku, lobyś prowadził i słowa twoje się spełniły!

KARLIK. Pón sóm sprowny człowiek i piyrszy Polok, co do nos godnie pogaduje. Bo widzicie panocku, za miymca, to jesce przed wojnom, to nóm tukej porzónł pan Arka — Bożek, Witczok i inni pedali: — trzymajcie się kupy, boście sóm Ślonzoki, niy Germany, a Polska to jest wielka rzec... i naszo łojczyzna! I my się tego polskiego ukrodkiem ucyli, po polsku my rzykali, pieśni polskie śpiywali, a o łonej Polsce nadśluchowali. Choć i te Germany zakazowali, ale my wiydzieli, iże my sóm Ślonzoki, i że to łojców naszym mowa i ród. A terozki przyszła Polska sama do nós i ca... I cóże sóm za Poloki?

MARIA (*gwałtownie*). Zabierajóm wszystko z chałupów, kaj kiery co znańdzie, na ulicy kradnom, jak do nos do pomiyszkania wleżom, to nazdawajóm nóm i prześladujóm, że ~~my~~ Germany, niy chcóm bacyć, kiery Germón prowadziwy, a kiery Ślonzok z łojców. Za nic tutejszych ludzi majóm, a łoni jacy? To miymiecki dobytek — to niy ich i wara im to ruszać, bo to urzyndy majóm zabrać, niy łoni!

WALESKA. Nóm godajóm, iże my przeżywómy „pieróny“, i że po polsku to niy jest. A my godomy po ślonsku jak łojce, a my takich brzyd-kich słów i soroństwa jak łóni niy mówimy, niy!

KARLIK. Aż się z nos tudzieckie Gėrmóny naśmiywajóm, iże tacy rodacy do nos przyšli — — kierzy nos za nie majóm! A nóm gańba! Bo nie lepszy nóm terozki, a przeca my Ślonzoki!

ROZPYCH. Ale będzie wam lepiej, samowola i bezprawie awanturników zostaną z czasem ukrócone i tacy Polacy, niegodni miana Polaka zostaną ukarani i stąd wygnani. A przyjdą tutaj tylko ci ludzie, którzy zechcą mieć Śląsk za ojcowiznę jako wy i szczerze dla niego pracować. Ale chodźcie już ojciec, bo późno się robi. *(wychodzą)*.

SCENA III.

MARIA i WALESKA

MARIA. Mamusię, idźcie do Wiecorków dowiedzieć się, bo pono wrócił synek od siostry Wiecorka, może tyż co o naszym Pawliczku wiy.

WALESKA. Co padois? Pójda, pójda chnetki, ino ta koszula musza na jutro skończyć, bo Francik po nią przyńdzie.

MARIA. Idźcie, jo za was skońca. Łocy mocie słabe, bydóm was boleć, moje łocy młode, zepsuj wytrzymajóm.

WALESKA. Pón Bócku ci zaplać, cerucho!
A to już ida, ida. (*ubiera się w chustkę*). Może
tyż bydzie jakie pisanie od synka mojego (*wy-
chodzi*).

MARIA. (*potrząsa głową z powątpiewaniem,
wzdycha i zabiera się do szycia śpiewając*).

Zachodzi słonecko za las kalinowy,
Drobny descyk pada, drobny descyk pada,
Na sadek wiśniowy.
Na sadek wiśniowy i na rozmaryjón,
Powiedz mi dziewczyno, powiedz mi dziewczyno,
Kaj ty bydziesz mojóm?

SCENA IV.

MARIA i SPYRKA

SPYRKA (*wchodzi w czasie śpiewu, podkrá-
dając się cicho ku Marii od tyłu, przechyła ją
gwałtownie w tył i całuje*). Oj, to, to! Raz mądrą
piosenkę zaśpiewałaś. „Kiedy będziesz moja“?

MARIA (*wyrywa się i wstaje ze złością*). Zbe-
reźniku, pódzies ty ody mnie!

SPYRKA. Czemu tak parskasz jak zły koczur,
piękna Mario, kiedy jesteś śliczną koteczką!
(*usiłuje ją objąć, Maria broniąc się, uderza go
w twarz*).

MARIA. Mosz, ty szpotloku, ty galganie.

SPYRKA (*odskakuje od niej, z wściekłością*).
To tak! Ty szwabsko kukło, bijesz. Poczekaj, po-

żałujesz tego! Do lagru pójdiesz, ty podła Niemko! Zginiesz tam! Patrzcie no, jaka mi dumna hrabianka — polski całus jej hańba.

MARIA (*przerażona*). Jo niy jest paniynka, ani dumno, ale jo pedziała, iżeby pón Spyrka mie niy napastował, i żeby mi doł spokój. Jo móm mojego synka, przerzecónego, Pawlika. Jo niy chca, coby mie inkszy napastował! Z Pawlikiem sie mómy radzi ku sobie.

SPYRKA. Proszę, jaka mi cnotka chodząca, głupiego całusa żałuje!

MARIA. Po dobrej woli żadna z nos niy bydzie sie z bela kim zadowała, bo to grzych i ludzie by jóm palcami pokazywoli. Jak przyrzecony, to co inkszego, ale ponocek się zy mnóm żynić niy kcom, to jakoż móm z panockim spać! Musza o mój honór dbać!

SPYRKA. A któżby sie z tobą żenił? Żaden Polak Niemki za żonę nie potrzebuje, — do kochania, to jeszcze — ale za żonę? Niemrę!!! Nawet dogadać by sie nie można.

MARIA (*dotknięta*). Niy wydałabych sie tyż za takiego, co cudze miynie z chałupy wynosi, jak pón moich lojców! A Miymkach niy jest, jeny Ślonzacka.

SPYRKA (*zły znów*). Tak! Będiesz mi wytykać te wasze stare, marne graty?! Jak będziesz w lagrze to i za dziada spod kościoła z pocałowaniem ręki wyjdiesz! A ty, szwabko przekłeta!

Ja wynoszę, ja kradnę może. Wszystko to jest moje (*zatacza krąg ręką*). I jak zechcę, złożę doniesienie, żeście Niemcy, że po niemiecku szwargoczenie, że Polakom i Polsce ubliżacie i precz was stąd za to przegonią — a ja zostanę i jak będę chciał — wasze graty porąbię, spalę, polamię, w drzazgi! Tak!!!

MARIA. Panocku, miyścież ulitowanie nad lojcami, lóńi starzy, za co ich chcecie poniywyierać? Co im tyn łostatek chudoby chcecie marnować? Cóż im zostanie! Miyścież serce!

SPYRKA. Wy dla nas serca macie? Wszystkośmy stracili, a wy z nami niczym podzielić się nie chcecie, jak wam siłą nie wydrzeć, to byście nic nie użyczyli.

MARIA. To niy jest prowda! Ale po co bierecie wszystko. Takie oplakane miynie żodnego nie z bogaci! Cóż my winne — my prości ludzie, co my wóm zawinili!...

SPYRKA. To, żeście Niemcy. Ci Polacy, których Niemcy gnali, tyż nic złego nie zrobili, a jednak Niemcy nie tylko przyszedłszy do ich odwiecznych siedzib, wyzuli ich z mienia, ale jeszcze znęcali się, pozbawiali zdrowia, sił i życia!

MARIA. Cymu wy patrzycie na tych, co źle robióm? Bydźcie lepsi od Miymców!

SPYRKA. To my się też nie znęcamy, my tylko chcemy odszkodowania za wyrządzone straty i to w małym stopniu tylko, bo Niemcy nie są

w stanie zapłacić za wszystko co zniszczyli! Trudno — musi naród niemiecki odpokutować za to, że pozwolił na taką politykę, na takie gwałty i zbrodnie. Może są niewinni — ale ogół musi ponosić odpowiedzialność, żeby się to znów nie powtórzyło. Jesteście Niemcami, to cierpiecie!

MARIA. My niy sóm Germany — my Ślonzoki! Za cóż mómy cierpieć! Panocek bez rozumu i sprawiedliwości. Po kielaż to razy wóm już to godóm!

SPYRKA. Co! Ty nie jesteś Niemka, a matka twoja była najczystszej krwi Niemką, nazywała się Herta von Wegener, no, może nie?

MARIA. Jo niy wiym, kto był doprowdy mojom matkom i łojcem...

SPYRKA (*ironicznie*). Ale ja wiem i wszyscy to wiedzą, tylko ty udajesz, że nie wiesz o niczym!

MARIA (*poważnie*). Bo doprowdy niy wiym. Łojciec mi godoł, że przyńdzie cas, kiej mi powie, kto byli moi łojcowie. Ale cas jesce niy przyszoł! A to miano Wegener, to mi doł stary pón Franz, ale łono niy musi być moje.

SPYRKA. Nò więc, jeśli będziesz dla mnie grzeczna — to nie będę dochodził twojego pochodzenia i będę starał się uwierzyć, żeś nie Niemka! (*z za sceny słychać wołanie: Hallo, Hallo! Spyrka!*). Koledzy wołają mnie, więc na

razie muszę iść (*groźnie*). A ty staraj się być dla mnie miła — moja mała, bo inaczej i sama pozwalasz i twój przybrany ojciec odpokutuje za ukrywanie Niemki.

SCENA V.

MARIA i GERTRUDA

MARIA (*Opada na krzesło przy stole, opiera ręce na stole, głowę na rękach i płacze*).

GERTRUDA (*wsuwa się i rozgląda, podbiega do Marii*). Co ci to, Maryjko? Cymu płacesz? Stało się co złego?

MARIA (*z rozpaczą*). A stało się, stało... Już się mój pokój i moja dobro sława skończyła. Już tyn zbereźnik, tyn gałgan, co u nós miyszko niy przestanie na mie nastawać, póki jo jego miłośnicóm niy łostana, abo do lagru pójda!

GERTRUDA. Miłośnicóm? Takiego tam? Toć wolalabych w grób się zarozki położyć!

MARIA. I jo tyż! I latego lon sie chce mścić i do lagru mnie podać jako Germanka.

GERTRUDA. Ciebie??? A toć ty tako Ślonzockā, jak my!

MARIA. Nó dyć, ale moje miano jest Wegener, a twoje Ptok!

GERTRUDA. To i co z tego, ale po ślonsku godos, ze mnóm do naszego farorza na katejmu-sek chodziłaś i takós tu zrodzono jako i jo. A iże

ci pón Wegener nazwanie dol, to i co z tego? Germańskie miano dostałaś — ale krew mos polsko.

MARIA. Ale lóni tam w urzyndzie o tym niy wiedzóm i nie uwierzóm. Ty wiys, jedyn, drugi przez złość niy załónacy, powiedzóm, iże Miymka i już! Choćby i tyn Józik pijok, com sie z nim żynić niy chciała, można tyż na mnie doniyść przez zymsta i kto mnie łobroni?

GERTRUDA. A stary łojciec, Karlik. Przeca lóni cię chowali i nojlepszy wiedzóm, jakie twoje pochodzynie, lóni za tobóm zaświadcóm.

MARIA (*ponuro*). Lóni jesce o nicym niy wiedzóm, iże sie tak Spyrka na mie łozciepol. A jak im niy uwierzóm, to jesce i lóni karany bydóm, iże mnie, Germanka, ukrywajóm.

GERTRUDA. Jakże mogóm im niy uwierzyć? Pówiedzóm, kto twój łojciec i matka, lóni najlepszy wiedzóm i lóni jedyn świadectwo mogóm dać i zaprzysiąc jaki twój ród. Wszyjscy my też wiymy, iżeś niy jeich rodzono, choć nawet jeich Pawliczek z tobom żynić sie mo! Ale kto sóm twói łojcowie — to i jo sama niy wiym. Bó. Karlik godać nigdy niy chciol... powtorzoł: Wszyjscy sie dowiedzom, jak przyńdzie čas!

MARIA. Ale dotónd čas niy przyszoł, i terazki jak mi już roz tyn Spyrka przygodol, coch sie napłakała, naprosiła łojca, iżeby mi rzekli, ktoch jest, ale niy i niy! Niy chcóm, iże niy čas, iże

przysiyngali na zbawiynie duszy, jako przed czasem niy powiedzóm żodnymu. Jeny stary farorz wiedziol, ale odkónd łoni pomarli, nimo kto zwolnić lojca z przysiyngi i tak to za Germanka mie majóm! (płacze).

• GERTRUDA (*obejmuje Marię i całuje*). Niy płacz, nie trop sie, jesce wszystko na dobre sie zmiyni, co sie bydziesz wdycki sterała. Wszystko mijo — to i złe minie, a my Ślonzoki wszystko przetrzymómy i jesce na naszym Ślonsku dobrze nóm bydzie. Bośmy sam gospodarze na lojcowiźnie!

Koniec aktu I-go.

A K T II.

SCENA I.

KARLIK, WALESKA, GERTRUDA

(Ta sama izba. Oboje Schwetzowie siedzą zafasowani przy stole, Gertruda zapłakana stoi przy oknie.)

KARLIK. Kieby choć łon Rozpach ból, toby dziolchy niy doł wzięńś, toby tamtymu besku-dzie przelónacył, a tych milicjantów uspokojol!

WALESKA *(zawodząc)*. Tako dziolszycka do-bro, urodno i na co jyj przyszło! Chciałach tam z nióm łostać!!! Ale kaj tam! Niy dali, hań wy-gnali i sama tam, z tela chłopca łostała, na ca-łom noc! I dzisiok rano mie do niy niy puścili, jadło wziyni, a mie niy puścili, choć takem pro-siłach i łónacyłach, u dźwirzi stałach do poled-nia! Myślałach, może sie jaki z sercem znońdzie i/ staróm puści! Kaj zaś! Serca niy mająm, ani Boga w sercu *(placze)*.

KARLIK. I akuratnie Rozpach pojechał na urlop do matki i można dziś, a można i za pora dni sie przyklechto!

WALESKA. Za pora dni Maryjka mogóm wy-wiżyć, kaj my jóm szukać bydziymy. Znisce sie

nóm dziolszka na nic, zmarnieje ceruchna!
(zawodzi). Pón Bóg widzi, co jo dzisiok w sercu
moim przeciyrpiała!

KARLIK (*niecierpliwie*). Cichaj, niy plakać
trzeba terozki, ale radzić, jak Maryjka ratować!
Niy ślimtaj!

GERTRUDA. Mnie sie wiydzi, iżeby sprzedać
co, a ku Spyrce postawić gorzółka, iżeby cofnął
oskarżynie...

WALESKA. Mockaby trzeba było tyj gorzółki,
bo lozciepany był bardzo! A co sprzedać na go-
rzółka, kiej niy ma co, bo przeca nóm tyn pa-
skóda, co mógł, to pobrol!

GERTRUDA. Sprzedajcie tyn piestrzónek,
kiery Maryjka od Pawlika na pierwszo Komunio
dostała!

WALESKA. Niy, niy, niy trza! Pawlikowe
scyńście by sie popsulo i kochanie, jakby my
jego pierstrzónek przedali.

GERTRUDA. To tyn krzyżyk z ketom, co go
mo od potki!

KARLIK. Krzyżyk noświyncany ode chrztu,
niy można! Świyntościami zakazowol Pón nasz
Jezus Chrystus geszefty robić.

GERTRUDA. Nó, to już niy wiy, co poradzić!

KARLIK. Ażebych tak wiedziol, jak sie zwie
i kaj miyszko tyn dochtór, u kierego Maryjka ro-
bióła! Wiy, wiy, iże na ulica Wolności, ale
kiery dom? A pytać matka Maryjki niy mogła,
bo lony niy widziała!

GERTRUDA. Jo wiy, boch tam po Marie chodzioła!

KARLIK i WALESKA (*razem*). A idźże iam ceruchno, idź co pryndzuj.

GERTRUDA. A może lepszy Karlik pón dom, przeca starszy i lojciec, wiyńkszy posłuch pón dochtór im do...

WALESKA. Niy... Idź ty sama dziolszyno! Ty mu lepszy, piykniyj, boś zwyrtniejso, powiys, a lojciec po starymu godo, można go niy zrozumi dobrze i niy pomoże.

KARLIK. A naszej ceruchnie trzeba chnetki pomóc!

GERTRUDA. A dyć dobrze, już ida (*wychodzi*).

WALESKA. Bóg niech cię prowadzi dziolszyno, coby ci się powiódło (*siada w łacie i zaczyna mówić różaniec*).

KARLIK (*bierze nóż i drzewo i zaczyna coś wycinać — mrucząc*).

SCENA II.

CIŻ i ROZPYCH

ROZPYCH. Jak się macie, gospodarze!

KARLIK (*radośnie*). O jak dobrze, iże panoczek wrócili, już my sie panocka dockać niy mogli!

ROZPYCH (*wesoło*). Co powiadacie? Także-ście się za mną stęsknili? Nie podejrzewałem, żeście tak we mnie zagustowali. Nie jestem aż tak urodziwy, żeby się tak wszyscy gremialnie od pierwszego wejrzenia mogli zakochać! Ale wi- dać...

KARLIK. Pón blozna strugajóm, a na nos niy- scynście spadło i tak my rachowali z mojóm sta- róm, iże pón nos w biydzie poratujóm!

ROZPYCH. Ooo, a co się stało? Oczywiście, zrobię dla was, co będę mógł!

KARLIK. A dyć pewnikiem to panoczek widziół zdowna, iże póna kolega, Spyrka, zalecoł się do naszej Marii, ale niy w uczciwych chęciach, o niy...

WALESKA. Chcioł zwieść dziółszyne i tela!

KARLIK. Maryjka niy takó, niy dało sie zba- lamucić, ani piykным godaniem, ani podarunka- mi i kaj Spyrka jóm napastowół — bronióła sie, jak mogła. Aż wczora, kaj była sama w do- ma, a lón jyj pocał juzzaś dogryzać — Maria piznyła go i nazdała mu. Spyrka lozciepoł sie na nią, iże niy chciała mu przoć i polecioł do urzyn- du i skazoł, iże Maryjka Germanka, iże ubliżyła jymu — Polokowi i Polsce uraga, iże była par- teigenosse...

ROZPYCH (*współczujaco*). Ooo, to paskudnie, nie przypuszczałem, że mój współlokator potrafi być taki mściwy i złośliwy! Co to może zawie-

dziona miłość!!! Ale nie martwcie się, wszystko się da odrobić i znów będzie dobrze. Moje słowo też tu coś znaczyć będzie. Poznałem was przez te parę miesięcy, obserwowałem i wiem, żeście spokojni, dobrzy ludzie, a i panna Maria nie jest żadną groźną esesmanką ukrywającą się przed okiem władz polskich! Ale czemu ona się tak paskudnie nazywa, — tak po niemiecku, kiedy nie jest Niemką!

WALESKA. Bo to, niy jest jej łojcowskie-miano, stary pón Franz Wegener, co ból downij dyrektorem na grubie — takie jej swoje miano doł.

ROZPYCH. A jakież jest jej prawdziwe nazwisko, trzeba je coprędzej wyjawić, a wszystko od razu zmieni postać rzeczy!

KARLIK. W tym, biyda, iże niy mogymy tego rzec, dopóki jyj prow y łojciec niy wrócom, przysiyngli my, żodnymu słowa niy pedzieć, jako się lóna zwie.

WALESKA. Przysiyngli my na zbawiynie duszy.

ROZPYCH. A gdzie jest ten ojciec? To dajcie mu znać, żeby czym prędzej przyjechał dla dobra córki!

KARLIK. Kiej my niy wiymy, kaj lón jest! To jedno moga rzec — iże tak łojciec, jako lóna, scyryj ślonski krwi sóm!

ROZPYCH. Jak to, nie wiecie gdzie jej ojciec? A jeśli on nie żyje!

KARLIK. Można i to być, ale kiej dziolszyna dońdzie jedyn dwadzieścia roków, a lojciec niy wrócóm, my jyj papióry lojcowe, kiere sóm dobrze schowane — mómy łoddać i świadczyć jako wola jyj lojca była. Tak my jymu przysiyngali, a trzech nos bóło; farorz, jo, i stary Wójcik, co na drugi wsi siedzom.

WALESKA. W te Gody na Narodzynie Pańskie mijo Maryjce jedyn dwadzieścia roków.

ROZPYCH. I romantyczna tajemnica jej pochodzenia wyjaśni się, ale tymczasem ta tajemnica szalenie utrudnia wyrwanie Marii z biedy, bo władze bardzo nie lubią nawet romantycznych tajemnic i wszystko chcą wiedzieć. Ale jakoś będę musiał sobie radzić! Gdzie więc jest teraz Maria? *(Z za sceny słychać wesole gwizdanie. „Jak daleko stąd do Tipperary“).*

SCENA III.

CIŻ, PAWLIK i HONEY

PAWLIK. *(wpada radośnie, Honey zatrzymuje się u drzwi i batznie przygląda się wszystkim — obaj są w mundurach amerykańskich obozów).* Mamulko, tatulku, przeca wos widza! *(ściska ich, i całuje po rękach).*

WALESKA. Tyżeś, to tyżeś, synecku najroztomilejszy! *(Płacze i śmieje się).*

KARLIK. Aleśmy się ciebie dockać niy mogli, co dnia, co dnia, my cie wyglondali!

PAWLIK. Aż żeście mnie dockali! (*niespokojnie*). A kaj Maryjka? Może sobie inkszego uwi-
działa i z nim sie żynić kce?

Waleska (*szybko*). Niy... niy... niy..., Maryjka
przoje ci jak downi i wierno ci jest!

PAWLIK. To kaj lóna? Niech się przywitóm
z tóm mojóm dziółszkom nadobnóm! (*Karlik
i Waleska patrzą na siebie i milcząc spuszcza-
ją głowy*).

PAWLIK (*niespokojnie*). Co niy godocie?
(*łapie matkę za rękę*). Mamulko, rzeknijcie mi
prowda, co z Maryjkom?

KARLIK. Niy trop sie, nic złego. Jeny jóm
wziyni do urzyndu, cobych sie ano wytłumacyła,
cy Ślonzocká lóna jest, — cy Germónka, jako iże
się zwie po miymiecku — Wegener. (*Honey na
te słowa jest widocznie poruszony*).

WALESKA. Ale tyn pón, (*wskazuje na Roz-
pycha*) kiery u nos miyszko i sprawiedliwy a po-
rzóndny cłowiek jest, mo iść zarozki do urzyndu,
za Maryjkom zaświadczyć i do doma jóm chnetki
przyprorowadzić.

PAWLIK (*zbliża się do Rozpycha, podaje mu
rękę i potrząsa mu parę razy dłoń*). Jo jest Kar-
lików syn, a Maryjki przyrzeczóny. Dziękują, iże
pón chce nóm dopomóc. Pón zrozumiy. Przed
trzema laty, wziynty przez Miemców do wojska
i wysłany do Afryki, postarólech się chnetki
dostać do niywoli amerykańskij, a potem razym
z rodakami, waliłech szwabów i tenschniłech

do chwili uwolnienia naszego Ślonska z rąk miemieckich. Od trzech lat wyobrażołem sobie ta chwila powrotu do swoich... i oto dockałem się! A na wchodnym zawód i niepokój: Maryjki niy ma...

ROZPYCH (*serdecznie*). Ale będzie, zaraz będzie, już po nią idę.

HONEY (*występuje na środek*). Czekaście, może i ja się Maryjce na co przydam!

PAWLIK. To mój kolega z armii afrykańskiej i amerykański Polak: John Heney, łon tyż ze Ślonska pochodzi, więc kiedychmy wiali, byle chnetki do łojczyzny, John zabroł się zy mnóm, coby zobaczyć zymia łojców, nim powróci do Ameryki. (*do Waleski*). Mamulko, naszykujcie tymu synkowi pierzyny, łon wóm waszego Pawliczka z piosku i ran odratował, bo bych już słónecka na łocy niy łoglóndoł!

KARLIK (*do Honeya*). Synku, bydziesz nóm jak rodzony, jeny to szkoda, iżeśmy terozki tak zbiydnieli, iże ugościć wedle serca niy mogymy, jak to łobycoj nakazuje.

PAWLIK (*wesoło*). Ho, ho, ho, łon milioner, jymu ło bogate przyjńcie niy chodzi, jeny, jeny ło serce!

HONEY (*powoli — uroczyście*). Przypatrzcie mi się, Karliku i wy Walesko, czy mnie nie poznajecie? (*Karlik i Waleska podchodzą zdumieni i przypatrują mu się uważnie*).

KARLIK. Jan Mioda! Lón Ci jest!

WALESKA. Jezusie Nazareński!

HONEY. Tak, Jan Mioda, po amerykańsku — John Honey!

PAWLIK (*zdziwiony*). To ty znosz moich łojców! Terazki rozumia, cymuś sie tak o wszystko wypytywoł, aż mi dziwno było i cymuś fotografia tak łoglóndoł. (*z urazą*). Ale pocoś mi nie niy pedzioł?

HONEY. Tak trzeba było, młody przyjacielu, dopóki tu Niemcy byli, nikt nie mógł sie dowiedzieć, że Mioda żyje! O bezpieczeństwo twojej Marii chodziło!

PAWLIK. Jak to?

HONEY. Mówcie wy, Karliku!

KARLIK. O panie, już nie myślołech, iże dożyja tyj chwili, kiej mie zwolnicie z przysiyngi i godać mi bydzie zezwolono!

WALESKA. A toć to trzymanie jynzura w gymbie cijnżyło nad nami i Maryjkom życie calutyńkie i tela z niego zmortwiynio nóm szło!

HONEY. Ale przyszedł temu kres, teraz nikomu źle nie będzie, ja o tym pomyślę. Byłem pewny, że tu na Śląsku moi ziomkowie nie wydadzą tajemnicy mej córki. Choćby za to życie mieli położyć. I nie zawiodłem się. Lata marząc o chwili. kiedy połączę się z córką, przygotowałem jej i wam nagrodę, za poniesione trudy i przykrości. Cały dorobek życia, a pracowałem ciężko

i dorobilem się pięknej fermy — poświęcę na to, by wam niczego nie zabrakło na starość i byście wy Karliku i wasza kobieta spocząć mogli. Ja Ślązak i dla Ślązaków serce mam!

PAWLIK. Zaraz, zaraz — to pón jest lojcem Maryjki?

KARLIK. Prowda pędziol. Bydzie tymu lat dwadzieścia, był tu ród Miodów, z lojca na syna możni byli i ślachtetni, a nojwincy do ślonski wiary naszych zagrywali. To tyż Miymce niy byli im radzi, jako mógli, zgnymbić chcieli. Był tu tyż dyrechtór na grubie, Wegener. Stary już był, bogaty, dwie kobyty pochowoł, a dzieci niy mógl się dockać, jeny z gospodynión swojóm, Polkóm, córka miol. Jak już w podeszłym wieku był, a lona cera Ana na pikno dziolcha wyrosła, za swoja jóm przepisoł i za Miymca inżyniera wydać chcioł. Ale Ana u familii matki we Krakowie bywała, z matkóm dómá po polsku godała, do naszego farorza chodziła i łonemu Miymcowi krziwo była. Kąjš sie ta spotkali z Janëm Miodá, łón wtedy młodym synkiem był i łozmiłowali się. Aż ci w jedyn cas Miymcy Jana brać przyšli, iże Poloków buntuje i do strajku podburzo, iże w jakimści zamachu udział broł, a tu i lona śległa, córka Jana na świat rodząc, zmarła. Farorz mówił, iże przed ksiyndzym we Krakowie ślub brali, jeny sie z tym ukrywali, coby gñiywu starego póna Franza, na matka i na nich niy ścióngać. Bo by sie mógl przez miymieckie władze mścić.

HONEY (jakby w wizji). Jednego wieczora przyszedł do was Jan Mioda z córką na rękę, bo wiedział, że wasza żona dopiero Pawlika od roku chowała i zostawił wam dziecko pod opiekę, zakławszy na krzyż Zbawiciela, abyście nikomu nie mówili, czyje jest i za swoje śląskie chowali, aby jej, córki śląskiego działacza, nie zniemczyli.

KARLIK. Poszół i słycho o nim zaginóły. Miymcy szukali, nagroda ogłosili tymu, kto o nim wieść podo. Wszystko na nic. A mało Maryjka u moi kobyty, jako znajda na drugi wsi, u brata z Pawlikiem, sie chowała.

WALESKA. Stary pón Franz zgorszyli sie i o Anie spómnieć niy dowali. Aleć na śmierć mu przyszło i zachorzoł bardzo. Widać matka Any dogodzić mu umiała i lubił jóm, bo kajś przyszła ci lóna po nós i po dziecko. Zlynkli my sie skond jyj do tego, aleć matka widać prendzjy sercem doszła do prowdy, jak urzyndniki. Tylko, że Polka bydąc — niy wyzdradziła. Pošli my za nióm, stary pón popatrzoł na nos i na małóm, podobna była do matki, jakby to sama Ana. Serce mu zmiynkło.

KARLIK. Powiedział, iże do jyj nazwanie, iżeby jyj Miymcy niy prześladowali za to, iże lóna dziecko ich wręła. Zostawił też na nią piniyndze u adwokata i tyn dom Any przepisoł. Ale i nóm przysióndz kozół, iże żodnymu niy podomy cyja jest, cobyh mu Miymcy za złe niy mieli i zapi-

su niy uniyważnili. Podol, iże Maria niyślubno była Ana Herty i jakowegoś Miymca. Zostawił jóm u nos na wychowanie, a potem pomar i niy za wiela matka Anę za nim, a Maria za naszóm lostała. Po słonsku my jóm wychowali, a jej tamto miano lostało, żeby zaś od Miymców pokój miała.

ROZPYCH. Nareszcie, i to niespodzianie, romantyczna tajemnica pochodzenia pięknej Marii wyjaśniła się. Teraz tylko brak samej bohaterki. Czas najwyższy, żeby się zjawiła. (*wchodzi Gertruda pierwsza, kryjąc za sobą Marie*).

SCENA IV.

CIŻ, MARIA i GERTRUDA

GERTRUDA (*radośnie*). Łojcowie, mocie swója ceruchna, przyscyńściło mi sie, dochtora zno-
dłam i chętnie mi pomógł. Łón prawy Polok.
(*sposstrzegając Pawlika*). Ooo, Pawlik wrócił, co
za scynśliwy dziyń! —

MARIA. Pawlik! (*rzucają się sobie w objęcia*).

HONEY (*żartobliwie*). Zostaw coś i dla mnie,
Pawlik! Mnie ojcu też się coś należy od Marii?

MARIA. Łojciec?

KARLIK (*uroczyście*). Tyn ci jest twój rodzi-
ciel, Mario Mioda! (*wskazuje na Honey*). — Po
ciebie przyjechał, dziółcha!

MARIA. Cymu po mie? Do mie!

WALESKA (*żałośnie*). Oj niy, niy. Przyjechol zabrać cie nóm, jak swoją, moja córzycko, zabrać do dalekich krajów, kaj sobie nowo łojczyzna i nowy dom znalaz. Łopuścis nós chnetki, moje słonecko, łopuścis! (*ociera oczy*).

HONEY (*niecierpliwie*). Powiedziałem, że zabiorę was wszystkich, Walesko. Po co psujecie radość powitania myślą o rozłące?

WALESKA. Oj, bo trzeba nóm sie i jej do tyj myśli przyzwyczaić. Rozłąka nom przyńdzie, bo niy nóm starym po świecie wyndrować!

PAWLIK (*niepewnie*). Maria, a z nami co bydzie? Może ty już niy przojes mi i niy chces sie zy mnóm żynić, bo ty terozki dolary mieć bydziesz, a jo biydny chłop?

MARIA. (*żałośnie*). Cymuś mi Pawliczku niy wierzliwy, i za jakóm mnie mos? Tylem latech cie cekała, iżeby cie terozki poniechać? Łoboje bydymy mieć te dolary, źle ci?

PAWLIK. (*stanowczo*). Ale jo przeca łod starych i łod łojcowizny niy odejda, to i ty łostań zy mnóm! Dość mi już tyj poniwyirki przez te 3 lata, dość sie natynskniłech za swojymi i za Słonskiym!

HONEY (*uważnie przysłuchuje się*). Kogóż ja więc ze sobą zabiorę, córka nie zechce bez męża, zieć bez rodziców, przyjaciół bez Słonzoków i Słonska.

MARIA. A to najlepszy, wy, tatulku, z nomi
lostóńcie! Co nóm wszyjstkim w świat jechać,
przeca porencznij wóm jednemu z nomi lostać.

HONEY. Chyba, że będę musiał tam jechać
tylko po to, aby zlikwidować interesy i wrócić
na zawsze do kraju! Skoro wy do mnie nie chce-
cie, muszę ja do was zjechać!

KARLIK. I tak bydzie dobrze, tak bydzie po
ślonsku, po naszymu: Kto tu zrodzon — niech
tu kości złoży, bo dlo Ślonzoków nojpiykniysz
jest zymio ślaska, tukej jym nojlepszy, bo lóni
przeca w ta zymia wrośli i kto jóm łopuści —
do nij wroco, bo mu tyż łona wrosła w serce.

HONEY: Tako to jest!

(Chór z za sceny śpiewa cicho)

„Nie rzucim ziemi“, wszyscy na scenie pod-
noszą palce do góry na znak przysięgi).

Kurtyna powoli opada

